

Bratislavos memorandumas dėl inspektūros ir naujovių

**Tarptautinė švietimo inspektorių asociacija
Edinburgas 2013 m. liepa**

Tarptautinė švietimo inspektorių asociacija Memorandumas dėl inspektūros ir naujovių

Pratarmė

Džiaugiuosi galėdamas pristatyti Bratislavos memorandumą dėl inspektūros ir naujovių. Šis memorandumas yra nuodugnių SICI narių diskusijų, dalijimosi idėjomis ir debatų, trukusių net dvejus metus ir apibendrintų per SICI seminarą, įvykusį 2013 m. birželį Bratislavoje, rezultatas. Šiame seminare buvo aptarti ir reziumuoti pagrindiniai svarbiausių klausimų aspektai. SICI vykdomojo komiteto vardu dėkoju buvusiam SICI prezidentui profesoriui Grahamui Donaldsonui, gavusiam nepavydėtiną užduotį, – nuosekliai sudėlioti mūsų mintis, kad jos virstų naudinga dokumentu.

Kaip jau minėjau, per 2013 m. Edinburge vykusią SICI generalinę asamblėją, kai Jūs, asociacijos narės, priėmėte šį dokumentą, memorandumo paskelbimą galima laikyti „pradžios pabaiga“ arba veikiausiai ne pabaiga, bet pagrindu, kuriuo remiantis bus galima toliau diskutuoti ir imtis veiklos. Šis informacinis dokumentas – tai asociacijos narių vidaus diskusijų paskata, argumentų, kuriuos asociacijos narės gali pateikti, konkrečiomis aplinkybėmis diskutuodamos su kitais asmenimis ar įstaigomis, šaltinis ir SICI atskaitos taškas, bendraujant su kitomis agentūromis bei organizacijomis. Narės, ketinančios išsiversti memorandumą į savo kalbą, prireikus galės gauti pagalbą.

Memorandumas nėra SICI programa, kurią privalo įgyvendinti asociacijos narės. Jame apibendrintas ilgai trukusių diskusijų procesas, išdėstytos per tą laikotarpį sukauptos idėjos ir pasiūlyta argumentų diskusijoms. Tik nuo kiekvienos konkrečios narės priklausys, kaip šį dokumentą priims atskiros inspekcijos; tai bus susiję su konkrečiomis narių aplinkybėmis, vaidmeniu ir uždaviniu kiekvienos narės valstybės švietimo sistemoje.

SICI tikisi, kad memorandumas asociacijos narėms bus naudingas įvairiais požiūriais, atsižvelgiant į savitas kiekvienos narės sąlygas. Tad, be pratarmės ir paties memorandumo, šio dokumento pabaigoje pateikiame tam tikrus paaiškinimus ir svarbiausias narių pastabas, išsakytas priimant memorandumą per Edinburge vykusią generalinę asamblėją. Šie paaiškinimai ir pastabos yra lyg tam tikros užuominos, kaip būtų galima taikyti šį memorandumą.

Priėmus šį memorandumą, mes kartu su kitais SICI vykdomojo komiteto nariais ir toliau jį populiarinsime ir prašysime Jūsų pateikti informaciją, kaip jį taikote.

Wulf Homeier
SICI prezidentas

Tarptautinė švietimo inspektorių asociacija Memorandumas dėl inspektūros ir naujovių

Įvadas

Tarptautinė švietimo inspektorių asociacija (angl. *The Standing International Conference of Inspectorates* – SICI) įkurta 1995 metais. Jos narės – 33 Europos šalių švietimo inspekcijos ir vertinimo institucijos. Asociacija teikia pagalbą savo narėms, rengia konferencijas ir seminarus bei vykdo įvairius projektus; be to, asociacija yra lyg forumas, kuriame galima diskutuoti apie švietimo politiką, daugiausia dėmesio skiriant inspektūrai ir vertinimui.

Vienas pagrindinių uždavinių, susijusių su asociacijos narėmis, – nustatyti, kaip toliau plėtoti inspektūrą, kad ji skatintų švietimo sistemas ir mokyklas tobulėti bei diegti naujoves. Šis klausimas tapo svarbiausias, įgyvendinant įvairių pasaulio šalių vyriausybių švietimo politikos nuostatas. Žinoma, naujovių įgyvendinimas nėra savaiminis tikslas, ir tiesiog veikiant ką nors nauja ar dirbant kitaip nebūtinai savaime bus gauta naudos. Neretai mokyklose ir netgi ištisose švietimo sistemose vykdomi naujoviški projektai, susiję su komerciniais interesais, pirmiausia nepatikrinus galimos naudos, kurią, kaip teigiama, iš šių projektų gautų mokiniai.

Sąvokos „naujovė“, „gerinimas“ ir „pokytis“ kartais gali būti vartojamos sinonimiškai. Tačiau politikos kūrėjai, vietos vadovai, mokyklų darbuotojai ir mokytojai gali visiškai skirtingai suvokti, kas yra „naujovė“. Mokyklose vyksta nuolatinis prisitaikymo prie kintančių aplinkybių procesas, taikant naujus mokymo(si) metodus ir reaguojant į besikeičiančius mokinių poreikius. Išoriniai pokyčiai, pavyzdžiui, susiję su visuomene ar technologijomis, vis dažniau verčia švietimo sistemas įgyvendinti radikalias permainas. Europoje ir už jos ribų inspektūra vis dažniau sutelkiama į nuolatinio tobulėjimo skatinimą, be to, ja siekiama paraginti mokyklų ir švietimo sistemų darbuotojus apsvarstyti poreikį diegti esminius pokyčius, atsižvelgiant į galimus jų padarinius.

Visi šie svarstymai buvo apibendrinti per labai svarbų seminarą Bratislavoje, vykusį 2013 m. birželį. Po šio seminaro buvo parengtas memorandumas, kuriame išdėstytas SICI požiūris šiais gyvybiškai svarbiais klausimais. Bratislavos memorandume išdėstyta 10 teiginių dėl inspektūros ir naujovių. Šiuo memorandumu siekta tiesiogiai prisidėti prie švietimo politikos ir praktinės veiklos, stengiantis kuo labiau pagerinti švietimo kokybę. Memorandume švietimas ir inspektūra nagrinėjami žvelgiant iš platesnės perspektyvos, tikintis, kad šis dokumentas tiesiogiai prisidės kuriant švietimo politiką, o švietimo inspekcijos bus paskatintos jį apsvarstyti ir prireikus patobulinti praktinę veiklą. Pati SICI, rengdama šį memorandumą, norėjo sukurti tvirtą pagrindą, kuriuo remdamasi organizacija galėtų planuoti tolesnę veiklą, padėsiančią asociacijos narėms plėtoti ir stiprinti savo šalių inspektūros sistemas.

Teiginiai

1. Inspektūra, kuri jau ilgiau kaip du šimtmečius yra svarbi praktinės švietimo veiklos dalis, pastaraisiais metais tapo dar reikšmingesnė ir dabar atlieka pagrindinį vaidmenį daugelio Europos ir kitų šalių švietimo sistemose.
2. Inspektūros tikslas ir esmė – vertinti ir užtikrinti kokybę bei įtvirtinti atskaitomybę. Konkrečių inspekcijų veikla priklauso nuo šalių kultūros ir tradicijų, tačiau paprastai jos padeda veiksmingai įgyvendinti švietimo politiką: kartais inspekcijos tiesiogiai užtikrina švietimo politikos vykdymą arba (tai pasitaiko dažniau) pasitelkdamos vertinimą padeda ją įgyvendinti arba valdyti jos pokyčius.
3. Inspektūrai būdinga tai, kad ji tiesiogiai sutelkta į mokymosi rezultatų duomenis, siekiant užtikrinti aukščiausios kokybės ugdymą.
4. Pastaruoju metu vis labiau ryškėja tam tikros svarbios inspektūros tendencijos, galbūt iš dalies susijusios su švietimo politikos internacionalizacija. Įsivyravus šioms tendencijoms, inspekcijos priverstos veikti kur kas sparčiau ir skirti daugiau dėmesio rizikai bei proporcingumui. Kartu ėmė stiprėti inspektūros, kaip katalizatoriaus, vaidmuo ir indėlis stiprinant gebėjimus mokyklų ir švietimo sistemų lygmenimis.
5. Inspektūra neturi perimti iš mokyklų atsakomybės už kokybės užtikrinimą. Norint nuolatos tobulinti mokinių mokymosi kokybę, kur kas svarbiau skatinti įsivertinimą, padėsiantį jiems tobulėti, o ne pasyvų iš išorės primestų reikalavimų laikymąsi.
6. Kadangi naujoji švietimo politika turi būti lankstesnė ir aprėpti naujoves, būtina užtikrinti įprasto (tradicinio) ir naujo inspektūros vaidmens (skatinti pagrįstų naujovių diegimą) pusiausvyrą. Pati inspektūra turi būti lanksti ir naujoviška, kad galėtų išspręsti naujus uždavinius, susijusius su besikeičiančiu švietimo kontekstu.
7. Inspektūros galimybes padėti įgyvendinti švietimo naujoves riboja konkrečių valstybių švietimo politika ir praktinė švietimo veikla. Inspektūra yra ir visada liks tik vienas sudėtingo proceso aspektas. Tačiau nepaisant šių apribojimų, inspektūros poveikis gali būti itin reikšmingas, ypač atsižvelgiant į jos galimybes sužadinti mąstymą, vertinti poveikį ir skatinti pažangias permainas.
8. Inspektūros ir naujovių ryšys yra gana sudėtingas. Naujovės leis pasiekti gerų rezultatų tik tada, jeigu jas priims mokytojai, o praktinės pamokų veiklos inspektavimas padės atskleisti įdiegtų naujovių poveikį mokymuisi.
9. Inspektūros įvaizdis turi būti teigiamas ir konstruktyvus. Nušviečiant inspektūros poveikį žiniasklaidoje, ne visada pasirūpinama užtikrinti teigiamų ir neigiamų aspektų pusiausvyrą, tai yra dažniausiai pabrėžiami neigiami dalykai, o pačiai inspektūrai suteikiamas išskirtinai „sarginio šuns“ vaidmuo. Teigiamą inspekcijos įstaigų vaidmenį galima geriausiai užtikrinti tik jeigu inspektoriai bus profesionalūs ir kvalifikuoti, o visuomenė gerai supras, kokias funkcijas jie atlieka.
10. Valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad inspektūra galėtų iš esmės atskleisti savo potencialą ir atliktų pagrindinį vaidmenį diegiant naujoves, padėsiančias tobulinti mokymą(si) ir taikyti naujus metodus.

Bendroji informacija

Jau nuo devynioliktojo amžiaus pradžios inspektūra yra svarbi daugelio Europos valstybių švietimo sistemų dalis. Konkretus inspektūros pobūdis ir tikslas atskleidžia kiekvienos valstybės tradicijas bei politiką ir laikui bėgant kinta. Pavyzdžiui, pagrindinis kai kurių šalių švietimo inspekcijų tikslas – užtikrinti, kad būtų laikomasi teisės aktų ir politikos nuostatų reikalavimų, o kitose valstybėse jos siekia užtikrinti tobulėjimą ir stiprinti gebėjimus. Pagrindiniai dalykai, į kuriuos sutelkiamas inspektūros procesas, taip pat skiriasi. Kai kuriose šalyse pagrindinis šio proceso veikėjas yra mokytojas, o kitur svarbiausia yra mokykla ir bendras jos veiklos veiksmingumas. Pastaraisiais metais iš dalies dėl to, kad renkami palyginamieji tarptautiniai pasiekimų duomenys, pavyzdžiui, įgyvendinant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Tarptautinio moksleivių vertinimo programą (PISA), inspekcijos įstaigų veikla suaktyvėjo ir buvo peržiūrėtas galimas inspektūros vaidmuo gerinant švietimo kokybę ir pasiekimų standartus.

Šiuos inspektūros pokyčius derėtų vertinti atsižvelgiant į transformuojančias ekonomikos, visuomenės ir tarptautinių santykių permainas, kurias iš dalies lemia iki šiol neregėto masto technologijų inovacijos. EBPO leidinyje „Švietimą formuojančios tendencijos“¹ nagrinėjama, kokios jėgos, formuojančios dvidešimt pirmojo amžiaus ekonomiką ir visuomenę, kelia reikšmingų ir ilgalaikių uždavinių, kuriuos privalo išspręsti mokyklinio ugdymo sistema. Technologijų pažanga iš esmės keičia darbo bei laisvalaikio pobūdį ir prisideda prie visuomenės pokyčių, kuriuos skatina migracija ir demografinės permainos. Nuolat kintantys reikalavimai, keliami dvidešimt pirmojo amžiaus darbuotojams, vis glaudžiau siejami su kūrybišku technologijų taikymu. Švietimo sistemą taip pat veikia visos šios jėgos, todėl itin svarbu tinkamai reaguoti šiomis sudėtingomis aplinkybėmis. Dvidešimt pirmojo amžiaus mokytojai privalo puikiai parengti ateities kartas, kad jos galėtų klestėti šiuolaikinėje aplinkoje, kuriai būdingi spartūs, nuolatiniai ir esminiai pokyčiai. Be to, ir patys mokytojai turi tinkamai pasinaudoti šiais pokyčiais, galbūt iš esmės paveiksiančiais mokymą(si).

Tuo pat metu visame pasaulyje vis aiškiau suvokiama mokyklinio ugdymo svarba užtikrinant individualią ir kolektyvinę gerovę, socialinę sanglaudą ir ekonominę sėkmę. Dabar švietimo politikai tenka esminis vaidmuo, todėl, siekiant konkurencinio pranašumo, daugelio šalių vyriausybės skatina diegti švietimo naujoves ir taip geriau patenkinti piliečių poreikius bei spręsti dvidešimt pirmajame amžiuje kylančias problemas.

Švietimą veikiančios tendencijos

„Viso pasaulio šalys <...> išgyvena sparčius socialinius ir ekonominius pokyčius. Ir visur švietimas suvokiamas kaip pagrindinis būdas, suteikiantis galimybių atskiriems žmonėms ir tautoms tinkamai reaguoti į šias permainas“². Šioje Anglijos nacionalinio kūrybiško ir kultūrinio švietimo patariamojo komiteto, kurio pirmininkas yra seras Kenas Robinsonas, dokumento citatoje pabrėžiama, kaip glaudžiai švietimas susijęs su ekonomikos ir visuomenės pokyčiais.

¹ „Trends Shaping Education“, OECD 2013.

² „All Our Futures: Creativity, Culture and Education“, DfEE, 2000.

Šių pokyčių pobūdis ir mastas išsamiai aprašyti EBPO leidinyje „Švietimą formuojančios tendencijos 2013“³. Leidinyje nurodomos penkios sritys, kuriose vykstantys plataus masto socialiniai, ekonominiai ir technologijų pokyčiai tiesiogiai veikia švietimą, – tai globalizacija, technologijos, gebėjimai ir darbas, visuomenė ir šeima.

Dėl globalizacijos atsiranda vis stiprėjančių naujų lūkesčių, siejamų su švietimo politika ir mokyklomis. Platesni, nuodugnesni ir spartesni valstybių ir žemynų ryšiai skatina didėjančią tarpusavio priklausomybę ir konkurenciją. Šioje aplinkoje reikalingi kitokie gebėjimai, be to, būtina greičiau reaguoti, nes reikalavimai kinta vis sparčiau. „Gebėjimai tapo dvidešimt pirmojo amžiaus pasaulio ekonomikos valiuta. Jei per mažai investuojama į gebėjimus, žmonės tampa visuomenės atstumtaisiais, technologijų pažanga nepadaeda užsitikrinti geresnio našumo, o šalys nebeišgali konkuruoti pasaulio ekonomikos kontekste, kur vis labiau pasikliaujama žiniomis. Krintant transporto paslaugų kainoms ir nykstant prekybos kliūtims, vis daugiau svarbiausių prekių gamybos perkeliama į besivystančias šalis, kur mažesnės darbo užmokesčio sąnaudos. Todėl EBPO šalys stengiasi išlaikyti konkurencinį pranašumą, gamindamos prekes ir teikdamos paslaugas, kurioms reikia daugiau žinių ir aukštesnio lygio gebėjimų, kūrybingumo bei inovacijų“⁴.

Informacinių ir ryšių technologijų (IRT) plėtros poveikis iš esmės juntamas visose dvidešimt pirmojo amžiaus gyvenimo srityse. Viskas pasaulyje itin glaudžiai susiję, ir šie ryšiai ne tik suteikia galių atskiriems žmonėms, bet ir kelia tam tikrą grėsmę. Socialinė tinklaveika keičia mūsų kasdienybę, vis didėja visuotinai naudojamų nešiojamųjų įrenginių įtaka. Visi šie pokyčiai skatina keisti įprastus mokyklinio ugdymo modelius ir tobulinti mokytojų gebėjimus reaguoti į nuolat kintančius jų kvalifikacijos reikalavimus. Tai savo ruožtu skatina užduoti klausimus, kokie mokytojai šiandien reikalingi ir kaip visiems užtikrinti vienodas galimybes mokytis, bei kelia nemažą susirūpinimą dėl skaitmeninio saugumo.

Migracijos tendencijos lemia didesnę etninę ir kultūrinę šalies gyventojų įvairovę, todėl atsiranda sudėtingų problemų, susijusių su švietimo galimybėmis. Dvidešimt pirmojo amžiaus piliečiai susiduria su politinėmis ir etninėmis problemomis, didėja susirūpinimas dėl aplinkos pokyčių, pvz., klimato kaitos, nes kinta vyravę orai, o tarša plinta už atskirų valstybių sienų. Spaudimas, susijęs su ekonominiu ir užimtumo imperatyvais, turi būti suderintas su platesniais socialiniais ir kultūriniais švietimo tikslais.

Demografinė gyventojų sudėtis taip pat kinta, nes žmonės gyvena ilgiau, o gimstamumas mažėja. Dėl didėjančios senėjančių gyventojų priklausomybės kyla naujų sunkumų, ypač susijusių su sveikata, sumažėjusiomis mokestinėmis pajamomis ir tarp kartų kylančia konkurencija dėl išteklių. Be to, didelį poveikį pasiekimams ir toliau turi socialinė kilmė.

EBPO leidinyje teigiama, kad minėtosios tendencijos – kiekviena atskirai ir visos kartu – iš esmės veikia švietimą, o švietimas savo ruožtu daro poveikį pačioms tendencijoms. Nepaisant to, 2008 metais EBPO paskelbė, kad pačios mokyklos išlieka reikšmingai nepakitusios.

³ EBPO, cituotas dokumentas.

⁴ EBPO, cituotas dokumentas.

„<...> daugelis šiandienų mokyklų vis dar atsilieka ir dirba taip, kaip dirbo XX amžiaus pradžioje. Kaip užtikrinti, kad mokymasis mokykloje ir už jos ribų pakistų taip, kad būtų sudarytos sąlygos įgyti esminių žinių ir gebėjimų, būtinų naujajame amžiuje? Tai svarbu ne tik siekiant užtikrinti ekonominę sėkmę, bet ir veiksmingą kultūrinį bei socialinį dalyvavimą, kad piliečiai galėtų gyventi visavertį gyvenimą.“

Kintanti politinė darbotvarkė

Tuo pat metu didėja lyginamųjų tarptautinių pasiekimų tyrimų (pvz., PISA, PIRLS, TIMMS) poveikis švietimo politikai. Šių tyrimų rezultatai paskatino suabejoti ankstesnėmis prielaidomis apie santykinius švietimo pasiekimus ir suteikė naujų politinių įžvalgų ar net galimybių tiesiogiai išmėginti kitų šalių taikomą politiką, siekiant pasimokyti iš sėkmingiausiai dirbančių valstybių geriausios patirties.

Atsižvelgdamos į šias nuolat stiprėjančias jėgas, formuojančias viso pasaulio švietimo politiką, šalių vyriausybės vis aktyviau ieško būdų, kaip daryti norimą poveikį mokyklinio ugdymo sistemoms. Per praėjusius 50 metų buvo dedama vis daugiau pastangų gerinti ugdymo kokybę ir jaunuolių pasiekimus. Pamažu atsisakoma prielaidos, kad didesnės investicijos į švietimą savaime duos teigiamą rezultatą, ir vis labiau susitelkiama į geresnius mokinių rezultatus ir daugiau dėmesio skiriama kokybei bei lygybei. Stengiamasi nustatyti gerąją ar geriausią patirtį ir kuo plačiau ją pritaikyti. Siekiama pagerinti mokyklų darbo veiksmingumą. Tačiau pastaraisiais metais suabejota tvirtai įsigalėjusiomis prielaidomis apie mokyklinio ugdymo valdymą bei praktinę veiklą ir imta pabrėžti būtinybę radikaliau diegti naujoves. Vis dažniau galima išgirsti nuomonę, kad naujovės padės užtikrinti tokią švietimo kokybę, kokios reikalauja ekonominė ir socialinė dvidešimt pirmojo amžiaus aplinka.

Susiformavo trys plačios ir iš dalies sutampančios politikos sritys. Pirmiausia, daugiau dėmesio skiriama vadybai tobulinti, labiau pabrėžiama veiksmingumo, planavimo, įsivertinimo, investicijų sukuriamos vertės ir įvairių matavimo, audito bei kontrolės formų svarba. Antra, susitelkiama į vadinamąjį naująjį viešojo sektoriaus valdymą, kuriam įsigalint mažiau dėmesio skiriama pačiam indėliui ir procesams, bet labiau domimasi gaunamu rezultatu, didesne mokyklų įvairove, subsidiarumu, sprendimų priėmimo funkcijos suteikimu žemesniems lygmenims ir pabrėžiama atskaitomybė suinteresuotiesiems asmenims. Trečia, mokykloms labiau konkuruojant tarpusavyje, geriau reaguojama į poreikius, atidžiau įsiklausoma į „kliento balsą“, akivaizdžiai labiau orientuojamasi į rinką; taip sukuriamos paskatos tobulėti, iš dalies keliant egzistencinę grėsmę pačiai mokyklai.

Pastaruoju metu vis rečiau siekiama švietimui daryti išorinį poveikį ir vis dažniau suvokiama, „<...> kad švietimo kokybė negali pranokti mokytojų kompetencijos <...>“ (McKinsey, 2007)⁵, todėl esminius ir tvarius pokyčius švietimo srityje pavyks įgyvendinti tik tuo atveju, jei patys mokytojai įsitrauks į vykstančius pokyčių procesus ir jei jie patys bus pajėgūs ką nors keisti. 2005 m. EBPO paskelbė ataskaitą „Tai priklauso nuo mokytojų“⁶. Joje apibendrintai pateikti gausybės mokslinių tyrimų rezultatai, kuriais įrodyta, kad mokytojų kompetencija yra vienas reikšmingiausių veiksnių, lemiančių sėkmingą mokinių mokymąsi. Šie duomenys aiškiai

⁵ „World’s Best Performing Education Systems“, „McKinsey Corporation“, 2007.

⁶ „Teachers Matter“, OECD, 2005.

rodo, kokia politikos kryptis galėtų reikšmingai pagerinti mokinių pasiekimus. 2007 m. „McKinsey Corporation“ išleido plataus atgarsio sulaukusią ataskaitą⁷, kurioje dar kartą patvirtinta, kokia svarbi yra mokytojo kompetencija geriausių pasaulyje rezultatų pasiekiančiose mokyklinio ugdymo sistemose. Ataskaitoje teigiama, kad treji mokymosi metai mokant mokytojui, galinčiam pasigirti puikiais veiklos rezultatais, leidžia mokiniams pasiekti 53 procentiliais geresnių rezultatų negu tie patys treji mokymosi metai mokant prasčiau dirbančiam mokytojui. Taigi ataskaitoje prieita prie svarbios išvados, kad švietimo sistemos kokybė negali pranokti mokytojų kompetencijos.

EBPO kartu su federacija „Education International“ jau surengė tris aukščiausio lygio susitikimus, skirtus mokytojo profesijai; pastarasis susitikimas įvyko 2013 m. balandį Amsterdame. Per visus šiuos susitikimus buvo daroma prielaida, kad mokytojo kompetencija yra raktas į kokybišką švietimą. Be to, Europos Komisijos tarnybų darbinio dokumento⁸ išvadose įrašyti šie du teiginiai:

„Pastaruoju metu mokytojo profesijos atstovams keliami vis nauji reikalavimai, kurie sparčiai kinta, o jiems tenkinti reikia visiškai naujų kompetencijų.“

„Europos mokytojai daro išskirtinį poveikį švietimui.“

Pirmiau išdėstytais įrodymais ir argumentais pažymima ypatinga mokytojo kompetencijos svarba, užtikrinant sėkmingą mokymosi procesą, be to, pabrėžiama, kad mokytojai turi aktyviai prisidėti įgyvendinant ilgalaikes teigiamas permainas. Norint įveikti švietimui kylančius sunkumus, reikalingi tinkamų gebėjimų turintys ir puikiai išsilavinę mokytojai, kurie per visą savo karjerą nuolat augtų ir tobulėtų profesinėje srityje.

Ką tai reiškia inspektūrai

Tarptautiniu politikos lygmeniu vis daugiau dėmesio skiriama naujovėms ir būdams, kuriais būtų galima tiesiogiai paveikti praktinę pamokų veiklą. Tradiciškai inspektūra suvokiama kaip vienas iš būdų vyriausybei paveikti ar kontroliuoti tai, kas vyksta mokyklose. Ką šis dėmesys naujovėms ir mokytojo, kaip sargo, vaidmens pabrėžimas reiškia pačiai inspektūrai?

2010 m. „McKinsey Corporation“ ataskaitoje „Kaip tobulėja tobuliausios pasaulyje sistemos“⁹ teigiama, kad skirtingais tobulėjimo etapais taikytini skirtingi intervencijos priemonių rinkiniai. Taigi, siekiant, kad padėtis mokykloje iš prastos virstų patenkinama, iš patenkinamos – gera, iš geros – labai gera, o iš labai geros – puikia, reikės vis kitokių priemonių reikiamai pažangai užtikrinti. Dokumente aptariama, kaip užtikrinti tobulėjimą kartu išlaisvinant ir potencialą tapti didžiam. „McKinsey Corporation“ ataskaitoje pabrėžiamas įsitikinimas, kad, kintant švietimo sistemos ypatybėms ir veiklos rezultatams, turėtų atitinkamai kisti ir inspektūros forma bei paskirtis. Iš esmės kviestinės inspektūros vaidmuo turėtų pasikeisti atsisakant atitikties tikrintojo ir tobulėjimo variklio funkcijų ir imantis mokyklos partnerio bei žinių šaltinio ar

⁷ „McKinsey Corporation“, 2007, cituotas dokumentas.

⁸ „Supporting the Teaching Profession for Better Learning Outcomes“, Europos Komisija, 2012.

⁹ „How the World’s Most Improved Systems Keep Getting Better“, „McKinsey Corporation“, 2009.

telkėjo veiklos, ieškant naujoviškų būdų, padėsiančių patenkinti dvidešimt pirmojo amžiaus reikalavimus.

2009 metais vykusioje SICI generalinėje asamblėjoje¹⁰ skaitytame pranešime taip pat kalbama apie inspektūros lankstumą. Visuomenė inspektūrą dažnai sieja su gana siaura veiklos sritimi, t. y. atitikties tikrinimu ir auditu. Tiesą sakant, inspektūra yra labai lankstus reiškinys, galintis aprėpti ir aprėpiantis įvairias formas ir padedantis siekti labai įvairių tikslų. Koks galėtų būti potencialus inspektūros indėlis švietimo politikos srityje?

- **Teisės aktų vykdymas.** Tais atvejais, kai teisės aktuose, reglamentuose ar politikos dokumentuose aiškiai išdėstyta, ko konkrečiai tikimasi iš mokyklų, inspektūros vaidmuo yra užtikrinti, kad būtų laikomasi galiojančių teisės aktų nuostatų.
- **Užtikrinimas.** Inspektūra gali ir privalo užtikrinti, kad tai, kaip vykdoma viešoji politika ir naudojami susiję išteklių, atitiktų lūkesčius. Ši iš pirmo žvilgsnio paprasta mintis kelia daug klausimų ir gali apimti daugybę įvairių aspektų, pradedant nustatytų standartų laikymusi, asmenų kompetencijos vertinimu ir baigiant subtilesniais būdais, kuriais siekiama patenkinti lūkesčius.
- **Rizikos mažinimas.** Vis dažniau inspektūrai tenka užduotis mažinti galimą riziką, kuri gali būti labai įvairi, pradedant rimtais pažeidimais, trukdančiais tinkamai teikti paslaugas, pavyzdžiui, dėl to, kad neužtikrinamas vaikų saugumas, ir baigiant platesne netinkamos veiklos samprata, kai netenkina veiklos rezultatai, t. y. neišnaudojamas turimas potencialas arba nepasiekiamas užsibrėžtų tikslų. Pastaruoju atveju turima omenyje perdėto pasitenkinimo esama padėtimi nulemta rizika.
- **Katalizatorius.** Inspektūra dažnai atlieka energijos veikti suteikiančios institucijos vaidmenį, ypač tais atvejais, kai be įsikišimo iš išorės niekas nesikeistų ar nebūtų noro keistis. Kartais inspektūrai tenka „botagėlio“ vaidmuo arba, švelniau tariant, ji tampa įkvėpimo šaltiniu ar priežastimi pabusti iš letargo miego.
- **Žinių šaltinis.** Inspekcijos įstaigos gali padėti į suklosčiusią padėtį pažvelgti naujai, nes vertino daugybę įvairių organizacijų ir situacijų, todėl geba pasiūlyti naujų moksliniais tyrimais ar akademiniais ieškojimais pagrįstų įžvalgų.
- **Gebėjimų stiprinimas.** Naujai besiformuojantis inspektūros vaidmuo – stiprinti gebėjimus, modeliuojant vertinimo procesus, kurie išliks ilgiau, negu truks pats inspektavimo procesas; padedant atrasti geresnių būdų dirbti, įsitraukiant į profesionalų dialogą inspektuojant; nustatant ir paviešinant gerosios patirties pavyzdžius, iš kurių kiti galėtų pasimokyti ir taip patobulinti savo pačių praktinę veiklą.
- **Partnerystės ryšių užmezgimas.** Į išorę orientuotas inspektavimas gali atverti naujų galimybių, padėti bendrauti su tėvais arba kitomis tarnybomis ir rasti naujų, integruotų būdų bendradarbiauti su suinteresuotaisiais asmenimis, peržengiant egzistuojančias profesines ribas.
- **Politinės darbotvarkės formavimas.** Susitelkdamos į poveikį ir rezultatus bei nustatydamos tobulintinas sritis, inspekcijos įstaigos gali tiesiogiai prisidėti prie politikos formavimo konkrečios ugdymo institucijos, savivaldos ir nacionaliniu lygmenimis. Tai

¹⁰ „The strategic role that inspection can play in delivering better public education“, SICI Dublin Paper, Donaldson, 2009.

pasakytina ne tik apie aprūpinimą ištekliais ar jų naudojimą, bet ir apie svarbesnius dalykus, pavyzdžiui, strateginės krypties pasirinkimą.

- **Naujovėms diegti palankos erdvės išsaugojimas ir kūrimas.** Vienas iš naujovės diegti trukdančių dalykų yra tėvų ar švietimo vadovų nuogąstavimai, kad su jaunuoliais bus „eksperimentuojama“. Inspektūra gali padėti sukurti palankią erdvę naujovėms mokykloje diegti, suteikiant užtikrintumo jausmą, kad pasirinkta taikyti naujovė tinkamai valdoma ir gali duoti pageidaujamos naudos.

Pirmiau pateiktas sąrašas nėra baigtinis, be to, ir galimo inspektūros indėlio įvairovė neturėtų apsiriboti vien pirmiau pateiktais pavyzdžiais. Viena vertus, dauguma inspekcijos įstaigų siekia prisidėti visose ar beveik visose nurodytose srityse. Kita vertus, inspekcijos įstaiga gali būti suvokiama ir kaip naujovių stabdys, jei pritaria tik tam, ką pati vertina, ir nuo mokyklos pečių nuima atsakomybę už kokybės užtikrinimą. Pernelyg dažnai diskutuojant susitelkiama į įsivaizduojamą inspektorių veiklą, o ne į tai, kaip ji turėtų atrodyti bendrame viešosios politikos ir praktikos kontekste. Malcolm Sparrow¹¹ teigia, kad dėl savo prigimties inspektūra iš esmės sutelkta į siekį užtikrinti, kad būtų laikomasi valstybės nustatytų įsipareigojimų, o ne į tai, kad būtų teikiamos pageidaujamos paslaugos. Kitaip tariant, inspektoriams sąmoningai ar nesąmoningai labiausiai rūpi, kad paslaugų teikėjai ar patys piliečiai atitiktų tam tikrus lūkesčius. Dėl šios priežasties inspektūrai nepavyksta išvengti skepticizmo ar net pasipriešinimo. Todėl neužtenka, kad inspektūra būtų patikima, o inspekcijos įstaigos darytų tai, ką darė iki šiol, kad išlaikytų autoritetą. Dar būtinas ir platesnio masto politinis palaikymas. Gali atsirasti inspektūros priešininkų ar laikančiųjų šią veiklą kontraversiška, todėl visos inspekcijos įstaigos turi įsisaugoti būtinybę veikti, neperžengiant aiškiai nustatytų įgaliojimų.

Kokią reikšmę visa tai turės inspektūrai ir inspekcijos įstaigoms, turint omenyje, kad gyvename ekonominio sunkmečio sąlygomis ir dar patiriame nuolatinį spaudimą imtis švietimo ir platesnio masto viešųjų paslaugų sektoriaus reformų?

Kyla esminis klausimas, ar pati inspektūra nebus suvokiama kaip prabanga, tiesiogiai ar netiesiogiai „ryjanti“ išteklius, kuriuos verčiau derėtų panaudoti paslaugoms, tiesiogiai skirtoms vartotojams, teikti. Ekonominių suvaržymų laikais neišvengiamai kyla nemalonių klausimų apie alternatyvias inspektūros sąnaudas, nes tai tinkamiausias laikas ieškoti reikiamų atsakymų. Vadinasi, inspekcijos įstaigos privalo aiškiai suvokti savo paskirtį, tausiai naudoti turimus išteklius ir kruopščiai matuoti savo veiklos poveikį. Inspektūra sukurs pridėtinę vertę ateities kartoms tik jei aiškinsis, kas labiausiai veikia mokinių pasiekimus, darys būtent tai ir susitelks į reikšmingiausias veiklos sritis.

Kitaip tariant, veiksmingai inspektūrai būdingos šios toliau nurodytos ypatybės.

- **Aiškus požiūris į valdymą ir savarankiškumo esmę.** Skirtingose šalyse inspektūros valdymas gerokai skiriasi, atsižvelgiant į konkrečių švietimo sistemų pobūdį. Turi būti aiškiai nustatytas esamas inspekcijos įstaigų savarankiškumo mastas. Būtina aiškiai apibrėžti, kiek šios įstaigos priklauso nuo vyriausybės, ir užtikrinti, kad jos dirbtų remdamosi aiškiais kriterijais ir priimtų nešališkus sprendimus. Be to, turi būti nustatyti aiškūs būdai, padėsiantys išvengti reiškinių, kai įstaigos tikslai labiau siejami su pačios

¹¹ „The Character of Harms“, Sparrow, 2008.

SICI The Standing International
Conference of Inspectorates

Better Inspection, Better learning

įstaigos, o ne su klientų interesais (šį reiškinį gali paskatinti glaudūs ryšiai su švietimo bendruomene).

- **Patikimumas.** Inspekcijos įstaigos negali tikėtis, kad laikui bėgant išsikovota padėtis pati savaime padės joms išlikti susiklosčius nepalankiai ekonominei situacijai. Siekdami išlikti, ir pavieniai inspektoriai, ir pačios inspekcijos įstaigos turi gebėti parodyti, kad yra tinkamai pasirengę pakeisti besimokančiųjų padėtį į gera. Tam reikalinga tinkamais gebėjimais pasižyminti darbuotojų komanda ir itin kokybiškas inspektorių darbas.
- **Veikla aiškiai apibrėžtoje nišinėje srityje.** Inspekcijos įstaigoms teks labai aiškiai nurodyti, ką išskirtinio ir nepakartojamo jos turi pasiūlyti savo klientams. Tai bent iš dalies susiję su jų autoritetinga padėtimi švietimo sistemoje ir su tuo, kaip jos naudojasi tiesioginiais duomenimis, gautais atliekant išorės vertinimą, nustatydamos pranašumus bei trūkumus ir įgyvendindamos pokyčius, padėsiančius pagerinti padėtį. Inspekcijos įstaigų veiklos mastas ir pobūdis gali skirtis, atsižvelgiant į konkretų laikotarpį ir šalį, tačiau visur ir visais laikais būtina aiškiai suvokti, kokią konkrečią pridėtinę vertę visuomenei sukuria inspektūra.
- **Susitelkimas į riziką.** Švietimas siejamas su gausybe rezultatų ir įvairiausia veikla. Inspektūros vaidmuo yra užtikrinti, kad mokinių pasiekimai gerėtų, todėl inspektorių veikla ir dėmesys turi būti sutelkti į tai, kas labiausiai padeda gerinti šiuos pasiekimus. Privalu išanalizuoti ir suvokti pagrindines egzistuojančias sąsajas. Svarbu išsiaiškinti ir išnagrinėti riziką taip, kad paaiškėtų, kuriose srityse būtina imtis konkrečių veiksmų. Tam reikia nuodugniai domėtis ir įgyti naujausių žinių apie tai, kokie dalykai apskritai viešąsias paslaugas (konkrečiai – švietimą) daro veiksmingas ir padeda reaguoti į poreikius.
- **Budrumas.** Inspekcijos įstaigos turi gerai jausti aplinką, kurioje dirba. Nors inspektavimo „priemonių rinkinį“ privalu taikyti laikantis šiuolaikinių reikalavimų, inspektavimas nėra nekintama veikla, kuri nuolat vykdoma taip pat, nepaisant jokių aplinkybių. Inspektavimas yra lanksčiai taikomų procesų rinkinys, kurio sudėtis kinta atsižvelgiant į pasirinktą tikslą. Be to, inspekcijų įstaigų veikla turi būti organizuojama atsižvelgiant į esamus poreikius, bet kartu šios įstaigos turi būti linkusios keistis pačios ir ugdyti savo darbuotojus taip, kad prisitaikytų prie kintančių aplinkybių ir lūkesčių.
- **Žinios apie „klientą“.** Inspekcijos įstaigos turi daugybę potencialių klientų, pradedant besimokančiaisiais ir jų tėvais bei mokytojais ir baigiant kitais su jais dirbančiais specialistais, įskaitant darbdavius ir plačiosios visuomenės narius, demokratinių procesų dalyvius ir pareigūnus. Aplinkoje, kurioje vis labiau pabrėžiama siaurų vietos interesų svarba ir klientų pasitenkinimas, inspekcijos įstaigoms kyla sudėtingų uždavinių. Užtikrinti, kad švietimo specialistai būtų patenkinti, ir užtikrinti, kad politikai ar tėvai būtų patenkinti, yra du skirtingi dalykai. Tiesą sakant, inspektavimas neišvengiamai praveria vartelius į „užburtą švietimo sodą“ ir leidžia visuomenei išvaikščioti visus jo kampelius. Todėl iš tiesų pavojinga pernelyg tiesmukai siekti, kad būtų patenkinti švietimo specialistai ar tėvai. Paslaugos gavėjų, paslaugos teikėjų ir su paslauga tiesiogiai nesusijusių piliečių lūkesčiai iš esmės skiriasi. Todėl inspekcijos įstaigos turėtų itin atsargiai taikyti „klientų pasitenkinimo“ matą kaip savo veiklos veiksmingumo įrodymą.
- **Suprantamas bendravimas ir informavimas.** Būtina aiškiai nurodyti inspektavimo tikslus ir rezultatus, įskaitant gerosios patirties pavyzdžius, ir tikslinę auditoriją apie tai informuoti tinkamai, kad perduodama informacija atitiktų tikslinės auditorijos poreikius, kintančius atsižvelgiant į tai, ar auditoriją sudaro specialistai, ar eiliniai piliečiai. Daugelis

SICI The Standing International
Conference of Inspectorates

Better Inspection, Better learning

inspekcijos įstaigų, bet tikrai ne visos, skelbia ataskaitas „visiems suprantama kalba“, kad jose pateiktą informaciją suprastų ir skaitytojai, kurie nėra švietimo specialistai. Anglijos mokyklų inspektoriai žengė dar vieną žingsnį šia linkme ir pagrindines mokyklos inspektavimo išvadas adresuoja ir konkrečioje inspektuotoje mokykloje besimokantiems jaunuoliams. Daugiau negu trečdalis Europos valstybių reguliariai viešina nacionalinio lygmens mokyklų išorės vertinimo rezultatus.

- **Skatinimas įsivertinti ir įsivertinimas.** 2001 m. Europos Parlamentas ir Taryba išleido aplinkraščių, kuriame patarė ES valstybėms narėms įsidiesti kokybės vertinimo sistemas ir metmenis, kurie padėtų atrasti tinkamą mokyklos įsivertinimo ir išorės vertinimo derinį. Vis daugiau Europos ir kitų pasaulio valstybių vienu iš kertinių politikos aspektų laiko tokio derinio paiešką. Tai siejama su siekiu stiprinti gebėjimą tobulėti mokyklos lygmeniu ir leidžia proporcingiau planuoti išorės vertinimą. Pavyzdžiui, Estijoje visos mokyklos privalo įsivertinti, t. y. atlikti vidaus vertinimą, o nedidelė inspektorių komanda tegali bendrais bruožais patarti ir suteikti reikiamą pagalbą. Visoje Jungtinėje Karalystėje, nepaisant teritorinių skirtumų, visuotinai skatinama įsivertinti.
- **Platesnis įtraukimas į inspektavimo veiklą.** Nors norint imtis inspektavimo veiklos reikia turėti reikiamų žinių, gebėjimų ir patirties, mokyklų vadovų ar mokytojų įtraukimas į inspektorių komandos sudėtį gali padėti į inspektavimo procesą pažvelgti naujai, o tai išties svarbu. Be to, tai itin paveikus būdas tobulėti profesinėje srityje.

Inspektūra ir naujovių diegimas

Aukšta kokybė ir nuolatinis tobulėjimas šiandien yra neatsiejama švietimo kultūros dalis; inspekcijos įstaigos parodė, kad geba skatinti ir palaikyti pažangą. Tačiau, nepaisant įprasto inspektūros vaidmens, pagrindinis šiandienos inspekcijos įstaigų uždavinys yra ir bus vis labiau skatinti ir palaikyti naujovišką švietimo praktinę veiklą. Inspektūros ir naujovių diegimo sąsaja tapo viena iš pagrindinių temų, aptartų SICI seminaruose Estijoje, Portugalijoje, Anglijoje ir Prancūzijoje bei 2012 m. Prahoje vykusioje generalinėje asamblėjoje.

Visi šie renginiai padėjo aiškiai išskirti ne vieną reikšmingą temą.

1. Skatinant tobulinimo procesus, itin svarbu užtikrinti glaudų išorės ir vidaus vertinimo ryšį. Ir išorės, ir vidaus vertinimas yra pravartus, tačiau šių dviejų vertinimo rūšių sinergija suteiks itin didelę naudą. Inspekcijos įstaigos vis dažniau pabrėžia įsivertinimo, kaip tobulėti skatinančios jėgos, svarbą. Tačiau įsivertinimas gali tapti ir saviapgaule ar dar kuo nors blogiau, todėl turi būti siejamas su atskaitomybe, taip skatinant įsivertinti remiantis nuodugniam suvokiamu realiu vaizdu. Be to, išorės vertinimas gali tapti paskata radikaliau ir naujoviškiau mąstyti, tačiau, vykstant pamažu plėtojamam įsivertinimo procesui, tai pasiekti kur kas sunkiau.
2. Susitelkimo į mokymąsi svarba, įskaitant ir tiesioginį mokytojo darbo pamokos stebėjimą. Naujovės tikrinamos vertinant, kiek jos buvo naudingos mokymosi procese. Inspektoriai privalo visada susitelkti į esminę svarbą turintį mokymo ir mokymosi santykį.
3. Būtinybė perprasti diegiamų naujovių pobūdį konkrečios šalies kontekste. Nėra vieno visoms šalims ar mokykloms bendro patarimo, kaip diegti naujoves ar kokios tos naujovės turėtų būti. Todėl inspektoriai turi gerai suvokti vykstančių pokyčių pobūdį ir

SICI The Standing International
Conference of Inspectorates

Better Inspection, Better learning

tai, kaip tie pokyčiai valdomi, bei užtikrinti, kad jie duotų kuo daugiau naudos besimokantiems jaunuoliams.

4. Būtinybė aiškiai apibrėžti riziką, nes tai padės apsispręsti dėl inspektavimo veiklos proporcingumo. Bet kokio pobūdžio vertinimas siejamas su tam tikromis alternatyviomis sąnaudomis, t. y. vertinti skirtas laikas neskiriamas kitai veiklai vykdyti. Pagrindinis uždavinys – išsiaiškinti, kas iš tiesų yra reikšminga, ir imtis to, kas darys didžiausią poveikį ar suteiks reikiamą pagreitį.
5. Būtinybė, kad inspektūra būtų lanksti ir gebėtų prisitaikyti. Inspektavimas gali būti ir yra įvairių formų. Jei inspektuojant neatsižvelgiama į kontekstą, o tik veikiama pagal iš anksto patvirtintą šabloną, geriausiu atveju bus gautas dalinis, o blogiausiu atveju – visiškai iškreiptas vaizdas.
6. Galingas skaidrumo poveikis (teigiamas ir neigiamas). Skaidrumas, kai atvirai pasakoma, kas, kaip ir kodėl buvo tikrinta ir kokie yra inspektavimo rezultatai, atitinka atviros mokymosi sistemos modelį, neatsiejama nuo pasitikėjimo stiprinimo; be to, tai tinkamas būdas parodyti gerosios patirties pavyzdį. Tačiau tai, kaip viešinami inspektavimo rezultatai, gali turėti ir nepageidaujamą poveikį, nes inspektavimo ataskaita ir joje surašytos išvados gali tapti galingu ginklu politinėje arenoje.
7. Sunku pakeisti tai, kaip suvokiamas inspektavimas, nepaisant realiai vykdomos politikos ir praktinės veiklos. Inspektavimo įstaigos privalo išmanyti politinį kontekstą ir turėti parengusios bendravimo su žiniasklaida strategiją; taip bus didesnė tikimybė, kad inspekcijos veikla žiniasklaidoje bus nušviečiama palankiai.
8. Mokytojo ir skirtingų inspektavimo tradicijų svarba. Nors pastaruoju metu inspektavimo dėmesio centre yra visa mokykla, vis geriau suvokiama, kad pagrindinis naujovių diegėjas yra mokytojas, todėl inspektoriams tenka ieškoti naujų inspektavimo metodų, kurie padėtų labiau susitelkti į tiesioginį darbą per pamokas.
9. Būtinybė rinkti ir analizuoti pagrįstus bei patikimus duomenis apie švietimo rezultatus. Skaičiais išreikšti duomenys tampa vis svarbesni vertinant švietimo proceso sėkmę, todėl inspektoriai turi būti tikri dėl duomenų, kuriuos jie naudoja savo darbe, patikimumo ir svarbos. Tačiau ne visi rezultatai savaime leidžia pagrįstai ir patikimai kiekybiškai įvertinti, todėl inspektūros duomenys turi aprėpti ne tik kokybinius, bet ir kiekybinius rodiklius.
10. Didėjanti suinteresuotųjų asmenų dalyvavimo svarba. Švietimo srityje vis labiau reaguojama į įvairių suinteresuotųjų asmenų poreikius, neaplenkiant ir besimokančių jaunuolių bei jų tėvų. Todėl inspektoriai turi aiškiai nurodyti savo santykių su suinteresuotaisiais asmenimis pobūdį ir taikyti metodus, kuriais būtų galima patenkinti įvairiausius poreikius.
11. Lyderystės, kaip kokybės tobulinimo proceso varomosios jėgos, svarba. Lyderystė yra vienas iš svarbiausių kintamųjų užtikrinant mokyklos sėkmę. Inspektūra turi skatinti tokias lyderystės formas, kurios padeda užtikrinti sėkmę švietimo srityje.

Išvada

SICI yra pasiryžusi padėti ne tik savo narėms, bet ir platesnei politinei bei švietimo bendruomenei suprasti, kaip inspektūra gali ir toliau iš esmės prisidėti gerinant jaunuolių ugdymosi patirties kokybę visoje Europoje ir užtikrinant, kad mokyklose įgyjama patirtis

SICI The Standing International
Conference of Inspectorates
Better Inspection, Better learning

būtų kuo aktualesnė jų dabartiniam ir būsimam gyvenimui. 10 teiginių, išdėstytų šio dokumento pradžioje, ir jų analizė suteiks šiam procesui reikalingos informacijos.

Profesorius Graham Donaldson
Glasgo universitetas, 2013 m. liepa

PAAIŠKINIMAI DĖL MEMORANDUMO IR NARIŲ PASTABOS, PATEIKTOS PER EDINBURGE VYKUSIĄ GENERALINĘ ASAMBLĖJĄ (2013 M. SPALĮ)

Bratislavos memorandumas yra SICI dokumentas, kuriame aptarti klausimai, susiję su naujovėmis ir būdais, kaip naujovės gali būti taikomos pačiose inspekcijos įstaigose ir vertinant švietimo institucijas. Šis memorandumas buvo priimtas Edinburge vykusiame generalinėje asamblėjoje kartu su pasiūlymais, kaip būtų galima jį taikyti.

Atkreipkite dėmesį, kad memorandume dažnai vartojamos sąvokos „inspekcijos įstaiga“, „inspektūra“ ir „inspektorius“. Skaitytojas turėtų suprasti, kad šiuos žodžius galima pakeisti realiomis sąvokomis, kurias įvairiomis aplinkybėmis vartoja SICI narės, kaip antai „išorės vertinimas / vertintojai“, „patikrinimas / tikrintojai“, „auditas / auditoriai“ ir taip toliau.

Sąvokos „naujovė“ aiškinimas

Apie sąvokos „naujovė“ reikšmę buvo gyvai diskutuota per seminarus ir konferencijas, ir tai paskatino parengti šį memorandumą. Pagal apibrėžtį žodis „naujovė“ reiškia ką nors nauja. SICI narės diskutavo apie pokyčius ir naujoves, svarstydamos, kada permainos tampa naujovėmis ir ar naujovės pačios savaime yra geras dalykas, nes „kitoks“ nebūtinai reiškia „geresnis“. Buvo sutarta, kad naujovė nebūtinai yra kas nors visuotinai ir visomis aplinkybėmis unikalūs, tai gali būti naujoviška konkrečiame kontekste. Veikiausiai naujovės samprata labiausiai susijusi su tikslu, kai ką nors darant sąmoningai siekiama įgyvendinti padėtį pagerinsiančias permainas. Taigi atsižvelgdama į savo istoriją, kultūrą, raidos etapą ir politinį kontekstą, kiekviena SICI narė neišvengiamai susiformavo visiškai atskirą ir skirtingą sąvokos „naujovė“ sampratą.

Be to, kiekviena SICI narė galėjo turėti omenyje du naujovių kontekstus, susijusius su konkrečiomis savo šalies aplinkybėmis.

Pirmasis kontekstas yra susijęs su švietimo įstaigomis ir inspektūros vaidmeniu skatinant konkrečioje mokykloje (ar ugdymo įstaigoje) įdiegti naujoves, į jas reaguoti, jas vertinti ir remti bei jomis abejoti. Netgi įvertinę visus veiksnius, inspektorai ne visada gali būti tikri, kad pokyčių tikslas yra aiškus ir pažangus, o šios permainos nėra savitikslės. Svarstydami inspektorai privalo pirmiausia turėti omenyje kiekvienos naujoviškos veiklos rezultatus (kartu ir nenumatytus padarinius). Ši užduotis tampa tuo sudėtingesnė ir svarbesnė, kuo savarankiškesnės yra mokyklinio ugdymo įstaigos, nustatydamos savo ugdymo turinį ar mokymosi programas ir mokinių mokymosi būdus. Antrasis platus kontekstas yra susijęs su pačios inspektūros planavimo, organizavimo ir vykdymo būdų naujovėmis. Šiuo atveju irgi kyla tam tikrų klausimų, susijusių su pačių inspekcijos įstaigų savarankiškumu, jų vizija ir gebėjimu rengti planus tai vizijai įgyvendinti; be to, reikia atsižvelgti ir į tai, kiek svarbūs yra aspektai, susiję su inspektūros poveikiu ir vidiniu įsivertinimu. Šiuo atveju kiekviena SICI narė skirtingai sprendžia šiuos klausimus, atsižvelgdama į savo konkrečias aplinkybes.

Tačiau yra ir trečiasis svarbus kontekstas, susijęs su naujovėmis, – tai naujovės ir vyriausybės švietimo politikos pokyčiai. Kai kurios inspekcijos įstaigos, atlikdamos savo funkcijas, teikia pastabas dėl šių permainų veiksmingumo, paprastai stebėdamos ir vertindamos

naujoves, įdiegtas konkrečiose švietimo įstaigose, ir jų poveikio mokinių mokymuisi, pasiekimams bei ugdomosi galimybėms.

Narių pastabos dėl memorandumo

Per Edinburge vykusią generalinę asamblėją narės pateikė pastabų dėl šio memorandumo. Apskritai nutarta, kad jis yra drąsus, skatinantis susimąstyti, naudingas ir parengtas laiku. Narių nuomone, jame išdėstytas bendras Europos inspekcijos įstaigų požiūris ir pateiktas vertingas svarbiausių klausimų apibendrinimas, tinkamai susitelkiant į mokymą(si). Daugelis narių pritarė, kad memorandumo pabaigoje išdėstyti dešimt principų yra itin naudingi. Keletas narių pabrėžė, kad šiuo raidos etapu jos labiau linkusios stiprinti savo vykdomą veiklą, o ne įgyvendinti inspektūros naujoves. Tačiau, šių narių nuomone, memorandumas yra naudingas pagrindas, kuriuo remiantis bus galima toliau svarstyti jame išdėstytus klausimus.

Be to, narės diskutavo ir aptarė, kaip galėtų taikyti šį memorandumą. Nustatyta keletas galimybių, apimančių memorandumo turinio taikymą (tinkamai pritaikius, atsižvelgiant į atskirų narių kontekstą), siekiant šių tikslų:

- skatinti vidines diskusijas pačiose inspekcijos įstaigose;
- raginti mokytojus diskutuoti apie naujoves;
- padėti stiprinti mokyklų lyderių gebėjimus;
- sutelkti dėmesį į pagrindinius švietimo tikslus įvairiomis aplinkybėmis;
- veikti švietimo politiką reikiamomis situacijomis;
- pačioms inspekcijos įstaigoms susidūrus su sunkumais, pateikti argumentų, atitinkančių SICI narių nuomonę;
- remiantis šiomis bendrosiomis SICI parengtomis pastabomis dėl naujovių, pasiūlyti požiūrį į gerąją patirtį;
- pateikti pagrindinį orientacinį dokumentą, kurį galima išplėsti ir kuris gali suteikti reikiamą informaciją svarbiems suinteresuotiesiems asmenims, kaip antai mokyklų valdybų nariams, vietos valdžios įstaigų ir kitų valdžios institucijų atstovams.

Pagaliau narės pateikė tam tikrų pasiūlymų, kaip SICI, kaip asociacija, galėtų taikyti šį memorandumą ateityje. Tarp išsakytų pasiūlymų paminėtina ši veikla: rinkti informaciją, susijusią su tuo, kaip narės pritaikė šį dokumentą; toliau tyrinėti, kaip inspekcijos įstaigos galėtų dalytis nuomonėmis apie naujoves ir požiūriais į jas bei jas vertinti, atsižvelgdamos į mokyklų kontekstą; kuo plačiau Europoje populiarinti šį memorandumą ir jame išdėstytus dešimt principų; remtis memorandumu per tarptautines konferencijas bei pristatymus ir tinkamais būdais dalytis juo su mokslininkais bei tyrinėtojais.